

**Музична грамота, як
основа для вивчення і
сприйняття музики у
молодших класах.**

Музична грамота не може зводитись до нотної грамоти, як це іноді буває в шкільній практиці. Її завдання ширші: навчити дітей не тільки розуміти нотний запис, а й опановувати музичну мову.

Для формування музичної грамотності молодших школярів дуже важливо вводити вивчені поняття в навчальний процес. Використовувати музичну термінологію повинен не тільки вчитель, учні також мають звертатися до неї, адже критерієм оволодіння тим чи іншим поняттям є вміння ним оперувати. На практиці не завжди враховують роль оперування дітьми музичними термінами, що знижує інтелектуальний потенціал уроків музики, стримує закріплення сформованих понять. Нерідко молодші школярі нечітко розуміють музичні явища, що характеризують використані композитором засоби музичної виразності. Іноді вони плутають такі поняття як «ритм» і «метр», «темпо» і «характер», «темпо» і «динамічні відтінки».

Щоб учні чіткіше розуміли музичні явища, доцільно посилити аналітичну роботу, котра ґрунтується на їхньому музично-слуховому розвитку. Як було зазначено, найдоступнішою для молодших школярів розумовою операцією є порівняння. Учитель має пояснити дітям, що порівняти два музичні твори (або їхні фрагменти) - означає знайти в них схоже й відмінне (за мелодією, ритмічним малюнком, темпом, характером тощо). Порівняння ґрунтується на вмінні виділити той чи інший засіб музичної виразності, що сприяє диференційованому сприйманню музики.

На основі методу порівняння можна використовувати різні методичні прийоми, що активізують пізнавальну діяльність учнів. Наприклад:

1. Учитель називає два музичні твори, пропонуючи учням порівняти їх, конкретно визначаючи, що саме порівнюється, зокрема, за:

а) темпом-«Старовинну французську пісеньку» і «Неаполетанську пісеньку» П. Чайковського.

б) характером – «Щебетала пташечка» і «Ой минула вже зима» (українські народні пісні);

в) динамічними відтінками – фортепіанні п'єси «Падає сніжок» Ю.Щуровського і «Сумна пісенька» О.Гречанінова.

2. Учитель пропонує порівняти два твори за засобами музичної виразності, які визначають учні.

3. Учитель називає відомий дітям музичний твір, пропонуючи їм пригадати контрастний (за темпом, характером тощо). Наприклад. Контрастними творами щодо «Маршу» Є. Юцевича (за темпом і характером) можна вважати укр. нар. Пісню «Котику сіренький», пісню А. Філіпенка «Зацвіла в долині» та інші ліричні твори спокійного характеру.

4 Учитель називає музичний твір і пропонує дітям вибрати серед відомих схожі з ним (за певними ознаками). Наприклад:

а) визначити на яку укр. нар. Пісню схожа за характером литовська нар. пісня «Добрий мірошник»(на пісню «Галя по садочку ходила»);

б) згадати, на яку пісню схожа за мелодією і ритмічним малюнком рос. нар. пісня «Во поле береза стояла» (на пісню «Галя по садочку ходила»).

Головне, що мають зрозуміти учні, - значення того або іншого засобу музичної виразності у створенні образу, характеру, настрою. Це стосується, зокрема, таких понять музичної грамоти, як «регістр», «темп», «ритм», «динамічні відтінки». Метод варіювання допоможе розв'язати завдання, а змінений варіант треба порівняти з оригіналом. Діти з допомогою вчителя визначають відмінності обох варіантів, з'ясовуючи, який з них більше підходить для втілення художнього образу. Звідси випливає висновок про значення засобу музичної виразності.

Якщо, наприклад, «Народний танець» М. Дремлюги зіграти в малій октаві та ще й у сповільненому темпі, то впізнати його першокласникам нелегко, оскільки в другому варіанті змінено два засоби музичної виразності: регістр і темп. Звичайно найкмітливіші діти скажуть: «Це танцює ведмедик». Учитель розмірковує разом з учнями: зміна регістру й темпу спричинила до того, що легкий, жвавий танок перетворився на важкий, незграбний, хоча звуковисотний і ритмічний малюнок мелодії не змінився.

І навпаки, якщо зіграти п'єсу Г.Фріда «Мишко» у верхньому регістрі, а темп трохи прискорити, хтось із дітей, звичайно, зауважить, що «ведмедик перетворився на зайчика й почав бігати по лісу».

Якщо в укр. нар. пісні «Котику сіренький» прискорити темп, вона втратить спокійний характер і не буде схожою на колискову. Голосне звучання також не відповідає характерові пісні. Учні(якщо потрібно, то з допомогою вчителя) роблять висновок, що і темп, і динамічні відтінки, і регістр мають у музиці неабияке значення.

На підставі викладеного можна зробити наступні висновки.

Кожне поняття музичної грамоти доцільно подавати не відразу, на одному уроці, а поступово, протягом кількох занять. Під час пояснення музичної грамоти, бажано використовувати не один, а кілька різних методів, логічно пов'язаних між собою.

Учитель має уважно поставитися до викладу теоретичних правил, визначень: не всі поняття варто розкривати так, як прийнято в теорії музики. Іншими словами, правила потрібно адаптувати, щоб зробити доступними для школярів, звернувши увагу на виразне значення музичних явищ.

Пояснення будь-якого поняття музичної грамоти абстрактно-теоретичним методом, без актуалізації музичних вражень недоцільне, оскільки воно не цікаве й малозрозуміле для більшості учнів загальноосвітньої школи. Кожне теоретичне поняття музичної грамоти треба якомога повніше й різнобічніше застосовувати в подальшій музично-слуховій практиці школярів. Це забезпечить органічний взаємозв'язок різних видів музичної діяльності.

Особливо важливо, щоб учитель розумів сутність комплексної структури уроку.

Досвід переконує, що музична грамота може допомогти з'єднати, «склеїти» всі елементи уроку в одне ціле. Це не означає, що згадані методи навчання музичної грамоти є єдино можливими. Учитель у творчому пошукові має спиратися на правильні методичні принципи, враховуючи завдання музично-естетичного розвитку школярів.

Вчитель музичного мистецтва

Вчитель-методист

Стеценко Олена Дмитрівна